

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriksministeren

Oslo, 5. desember 2023

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:40 S (2023-2024) – representantforslag fra representantene Ingrid Fiskaa, Kirsti Bergstø, Marian Hussein og Torgeir Knag Fylkesnes

Jeg viser til utenriks- og forsvarskomiteens brev datert 28.11.2023 angående Dokument 8:40 S (2023-2024) fra representantene Ingrid Fiskaa, Kirsti Bergstø, Marian Hussein og Torgeir Knag Fylkesnes om innføring av sanksjoner overfor Israel.

Regjeringen er dypt bekymret for de sivile lidelsene på begge sider av denne konflikten og de enorme ødeleggelsene i Gaza. Israel har rett til å forsvare seg mot Hamas' grusomme terrorangrep, men alle selvforsvarshandlinger må være nødvendige og proporsjonale og alle militæroperasjoner må også være i tråd med humanitærretten. Terrorhandlingene og de omfattende ødeleggelsene vi ser i Gaza vitner om at ingen av partene har gjort nok for å beskytte sivile.

Representantene ber regjeringen arbeide for en internasjonal våpenembargo mot Israel, at penger fryses, at det innføres et import- og eksportforbud for varer som gir inntekter til Israel og frys av EFTAs frihandelsavtale med Israel.

Norge har, som representantene påpeker, ikke tradisjon for å innføre sanksjoner alene. Regjeringen har heller ikke fullmakt i sanksjonsloven til å treffe vedtak om slik alenegang. Norges syn er at det er multilaterale, globale og tvingende sanksjoner vedtatt av Sikkerhetsrådet eller andre tiltak som det er bred internasjonal oppslutning om, som har størst legitimitet og effekt for å påvirke en stat til å endre atferd. I den nåværende politiske konteksten er det ikke realistisk å forvente at FNs sikkerhetsråd, EU eller en annen bredsammenslutning av likesinnede land vil innføre våpenembargo eller andre former for sanksjoner overfor Israel.

Selv om den israelsk-palestinske konflikten er inne i en svært vanskelig tid, mener regjeringen likevel fortsatt at det er dialog, samarbeid og forhandlinger som vil bidra til en løsning på denne konflikten, og til å bedre situasjonen for den palestinske befolkningen. Regjeringens vurdering er derfor at vi er best tjent med å opprettholde dialog og kontakt med partene.

Norge har alltid hatt og har en streng eksportkontroll overfor Israel. Det er ikke lov å selge norske våpen til Israel. Samtidig er det slik at norske bedrifter kan selge deler og komponenter til USA, som sammen med deler fra andre land vil kunne inngå i produksjonen og sammensetningen av våpensystemer ved amerikanske fabrikker. Det videre salget av ferdige våpen fra USA vil da følge amerikanske regler for eksportkontroll.

Hvert land har en suveren rett til å bestemme hvor våpen og annet forsvarsmateriell skal eksporteres. Vår politikk med ikke å kreve sluttbrukererklæring med reeksportklausul fra USA er basert på et langsiktig forsvarssamarbeid. Et ensidig norsk krav om reeksportklausul fra USA ville for Norges del i betydelig grad ha redusert norske forsvarsbedrifters mulighet til å eksportere til det amerikanske markedet. Norsk forsvarsindustri er svært viktig for Norges sikkerhet og for vår egen forsvarsevne. Skal vi fortsatt ha en slik industri må vi kunne levere til våre nærmeste allierte.

Regjeringen gir i eierskapsmeldingen uttrykk for at staten er opptatt av at selskaper som opererer i, handler med eller har forretningsforbindelser tilknyttet konfliktområder, utviser respekt for internasjonal humanitærrett. Selskapene skal også unngå å bidra til, eller støtte opp under, brudd på disse reglene.

I lys av den pågående konflikten mellom Israel og Hamas er det derfor naturlig at regjeringen som eier har dialog med relevante selskap i statens selskapsportefølje om bl.a. aktsomhetsvurderinger knyttet til respekt for humanitærretten. Nærings- og fiskeridepartementet har en slik dialog med både Nammo AS og Kongsberg Gruppen ASA, der det stilles krav om at selskapene skal være varsomme i en krevende tid. Regjeringen skal fortsette med å være en ansvarlig eier, noe som innebærer en tydelig forventning om at alle selskaper der staten er eier ikke bare følger gjeldende lover og regler, men også utøver forsvarlige aktsomhetsvurderinger, også med tanke på humanitærretten.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 7. desember 2023

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:50 S (2023-2024) – representantforslag fra representantene Stine Westrum, Marie Sneve Martinussen, Seher Aydar, Geir Jørgensen, Mímir Kristjánsson, Sofie Marhaug, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt

Jeg viser til utenriks- og forsvarskomiteens brev datert 28.11.2023 angående Dokument 8:50 S (2023-2024) fra representantene Stine Westrum, Marie Sneve Martinussen, Seher Aydar, Geir Jørgensen, Mímir Kristjánsson, Sofie Marhaug, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om straffetiltak mot Israels folkerettsbrudd og menneskerettighetsbrudd på Gaza.

Regjeringen er dypt bekymret for de sivile lidelsene på begge sider av denne konflikten og de enorme ødeleggelsene i Gaza. Israel har rett til å forsvare seg mot Hamas' grusomme terrorangrep, men alle selvforsvarshandlinger må være nødvendige og proporsjonale og alle militæroperasjoner må også være i tråd med humanitærretten. Både Hamas' angrep og de omfattende ødeleggelsene vi ser i Gaza vitner om at ingen av partene har gjort nok for å beskytte sivile.

Representantene ber regjeringen sikre at norske statlig eide våpenprodusenter og deres datterselskaper med fabrikker utenfor Norge ikke selger våpen, våpenkomponenter eller annet militært utstyr direkte eller indirekte til Israel; Arbeide for en internasjonal våpenembargo mot Israel; Innføre forbud mot kjøp av varer fra Israels militærindustri; Innføre forbud mot forskningssamarbeid; Innføre tiltak knyttet til SPU, Innføre straffetiltak og sanksjoner mot enkeltpersoner involvert i menneskerettighetsbrudd; At det innføres et import- og eksportforbud for varer som gir inntekter til Israel og frys av EFTAs frihandelsavtale med Israel; Ta initiativ til å avslutte NATOs partnerskap med Israel; Sørge for at norske territorium ikke benyttes til militær støtte til Israel, herunder overføring av utenlandsk militært materiell som er lagret i Norge og Arbeide for at Israel listeføres i FNs generalsekretærs årsrapport Children and Armed Conflict.

Norge har ikke tradisjon for å innføre sanksjoner alene. Regjeringen har heller ikke fullmakt i sanksjonsloven til å treffe vedtak om slik alenegang. Regjeringens syn er at det er multilaterale, globale og tvingende sanksjoner vedtatt av Sikkerhetsrådet eller andre tiltak som det er bred internasjonal oppslutning om, som har størst legitimitet og effekt for å påvirke en stat til å endre atferd. I den nåværende politiske konteksten er det ikke realistisk å forvente at FNs sikkerhetsråd, EU eller en annen bred sammenslutning av likesinnede land vil innføre våpenembargo eller andre sanksjoner overfor Israel.

Selv om den israelsk-palestinske konflikten er inne i en svært vanskelig tid, mener regjeringen likevel fortsatt at det er dialog, samarbeid og forhandlinger som vil bidra til en løsning på denne konflikten, og til å bedre situasjonen for den palestinske befolkningen. Regjeringens vurdering er derfor at vi er best tjent med å opprettholde dialog og kontakt med partene.

Norge har alltid hatt og har en streng eksportkontroll overfor Israel. Det er ikke lov å selge norske våpen til Israel. Samtidig er det slik at norske bedrifter kan selge deler og komponenter til USA, som sammen med deler fra andre land vil kunne inngå i produksjonen og sammensetningen av våpensystemer ved amerikanske fabrikker. Det videre salget av ferdige våpen fra USA vil da følge amerikanske regler for eksportkontroll.

Hvert land har en suveren rett til å bestemme hvor våpen og annet forsvarsmateriell skal eksporteres. Vår politikk med ikke å kreve sluttbrukererklæring med reeksportklausul fra USA er basert på et langsiktig forsvarssamarbeid. Et ensidig norsk krav om reeksportklausul fra USA ville for Norges del i betydelig grad ha redusert norske forsvarsbedrifters mulighet til å eksportere til det amerikanske markedet. Norsk forsvarsindustri er svært viktig for Norges sikkerhet og for vår egen forsvarsevne. Skal vi fortsatt ha en slik industri må vi kunne levere til våre nærmeste allierte.

Regjeringen gir i eierskapsmeldingen uttrykk for at staten er opptatt av at selskaper som opererer i, handler med eller har forretningsforbindelser tilknyttet konfliktområder, utviser respekt for internasjonal humanitærrett. Selskapene skal også unngå å bidra til, eller støtte opp under, brudd på disse reglene.

I lys av den pågående konflikten mellom Israel og Hamas er det derfor naturlig at regjeringen som eier har dialog med relevante selskap i statens selskapsportefølje om bl.a. aktsomhetsvurderinger knyttet til respekt for humanitærretten. Nærings- og fiskeridepartementet har en slik dialog med både Nammo AS og Kongsberg Gruppen ASA, der det stilles krav om at selskapene skal være varsomme. Regjeringen skal fortsette med å være en ansvarlig eier, noe som innebærer en tydelig forventning om at alle selskaper der staten er eier ikke bare følger gjeldende lover og regler, men også utøver forsvarlige aktsomhetsvurderinger, også med tanke på etterlevelse av humanitærretten.

I tråd med etablerte prinsipper om akademisk frihet og institusjonell autonomi er det opp til norske universiteter og høyskoler å selv velge hvem de ønsker å samarbeide med. Norske forskningsinstitusjoner står derfor fritt til å samarbeide med universiteter i

Israel. En forutsetning er at norsk eksportkontrollregelverk overholdes. Jeg vil understreke at UD's ansvar er kontroll med strategiske varer, tjenester, teknologi og kunnskap, det vil si teknologi med militært potensial. For dette føres det en streng kontroll. På samme måte som det ikke er tillatt å eksportere forsvarsmateriell til Israel, vil vi ikke kunne tillate deling av kunnskap om det samme.

Norsk territorium benyttes ikke til militær støtte til Israel. Alliert forhåndslagring av militært utstyr i Norge er en viktig del av forsterkningen av Norge i tilfelle krise og krig. Det er i norsk interesse. Det tilligger ikke Norge å bestemme hvordan dette materiellet benyttes etter at det eventuelt flyttes ut av Norge.

Israel deltar i NATOs middelhavsdialog sammen med de andre partnerlandene Algerie, Egypt, Jordan, Mauritania, Marokko og Tunisia. Dette er et forum som skal bidra til økt sikkerhet og stabilitet i middelhavsregionen, og fremme gode relasjoner mellom deltagerlandene og med allierte. Forumet er en viktig arena for dialog mellom Israel og NATO, og mellom Israel og andre arabiske land. Å avslutte partnerskapet med Israel og kaste landet ut fra dette forumet vil ikke bidra til å stanse krigshandlingene i Gaza. Det vil heller ikke være konsensus i NATO om et slikt skritt.

NATO har i møter med Israel understreket viktigheten av beskyttelse av sivile på begge sider av konflikten. Menneskelig sikkerhet, inkludert beskyttelse av barn i væpnet konflikt, er et prioritert område for NATO. Fortsatt deltagelse fra Israel i NATOs partnerfora vil muliggjøre økt engasjement mellom NATO og Israel også på dette området. Fra før har blant annet klima, sikkerhet og tilgang til rent vann i regionen vært viktige tema på agendaen.

FNs generalsekretær legger fram sin rapport om barn og væpnet konflikt (Children and Armed Conflict) hvert år i juni. Rapporten har et vedlegg med parter til væpnede konflikter som listeføres fordi de begår ett eller flere folkerettsbrudd som inngår i Generalsekretærens liste over seks særlig alvorlige brudd på folkeretten ovenfor barn i væpnet konflikt: i) drap og lemlestelse, ii) voldtekt og seksualisert vold, iii) kidnapping, iv) rekruttering og bruk av barnesoldater og v) angrep på skoler og sykehus. Også det å nekte barn humanitær hjelp tas opp som det sjette overgrepet, men det er ikke i seg selv listeføringsgrunn. I 2022 omtaler rapporten 25 landsituasjoner og en regional situasjon. Rapporten listefører parter i totalt 16 landsituasjoner. Israel omtales i rapporten, men er ikke listeført i rapportens annekser.

Det er FNs generalsekretær alene som bestemmer om et land skal listeføres eller tas av listen. FN har et eget monitorerings- og rapporteringssystem som sikrer at Generalsekretæren kan fatte beslutninger om listeføring på et solid faglig grunnlag med verifiserte tall. Norge bidrar med økonomisk støtte til denne mekanismen. Norge støtter opp om Generalsekretærens uavhengige rolle i dette spørsmålet. Vi har gjentatte ganger understreket at listeføring og avlisting må skje på grunnlag av transparente standarder som er like for alle og ikke skal kunne påvirkes av politisk press fra FNs medlemsstater. Dette er avgjørende for at listeføringsmekanismen skal ha troverdighet og være et effektivt virkemiddel for å styrke beskyttelsen av barn i væpnet konflikt.

Når det gjelder Statens pensjonsfond utland er målet med forvaltningen høyest mulig avkastning til akseptabel risiko. Fondet skal forvaltes ansvarlig, og det er etablert etiske retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper. Statens pensjonsfond utland er ikke, og skal ikke være, et politisk virkemiddel i utenrikspolitikken. Det må vi holde fast på. Det er bred politisk enighet om rammeverket for fondet.

De etiske retningslinjene bestemmer hva SPU av etiske hensyn ikke skal være investert i. Retningslinjene ble grundig vurdert og behandlet i Stortinget så sent som i 2021. Retningslinjene omfatter blant annet kriterier om grove eller systematiske krenkelsers av menneskerettighetene og alvorlige krenkelsers av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. Retningslinjene er rettet mot selskaper, ikke stater. Dersom Etikkrådet vurderer at det er en uakseptabel risiko for at selskaper medvirker til eller selv er ansvarlig for krenkelsers som bryter med retningslinjene, vil rådet avgi en tilråding til Norges Bank om å utelukke eller sette selskapet til observasjon.

Etikkrådet legger i sine vurderinger til grunn at de israelske bosettingene på Vestbredden er oppført i strid med folkeretten. Etikkrådet har i lang tid hatt oppmerksomhet mot selskaper som kan medvirke til byggingen og opprettholdelsen av bosettingene. Etter råd fra Etikkrådet er i dag ni israelske selskaper utelukket fra SPU.

Etter de etiske retningslinjene kan Etikkrådet også anbefale utelukkelse av selskaper som selger våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene.

Terskelen for utelukkelse er ment å være høy. Det forutsettes blant annet at det dreier seg om pågående leveranser og at det er de våpnene som selskapet selger, som blir brukt i strid med humanitærretten.

Regjeringen mener rammeverket for fondet fungerer etter hensikten. Fondet er en finansiell investor med etiske retningslinjer og ansvarlig forvaltning som viktige rammer. Det er kort tid siden det ble foretatt en grundig og helhetlig gjennomgang av de etiske retningslinjene, og det legges ikke opp til å foreta endringer nå.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide